

Rechtskundig Weekblad

REDACTIE : Italiëlei, 99, Antwerpen

Abonnement : 100 fr. per jaar

Vereeniging zonder winstgevend doel

BEHEER : Lange Leemstraat, 99, Antwerpen

Postchecknummer : 3185.22

INHOUD :

M. RENE OOMS. — Goethe, stud. juris en advocaat.

RECHTSPRAAK.

Beroepshof Brussel. — 23 Maart 1932. — *Schadevergoeding bij ongeval. — Verzekering van het slachtoffer. — Geen vermindering der vergoedingen.*

FISCALE KRONIEK. — *Handelsfonds en zijn passief*, door Notaris P. Thuybaert.

MEDEDEELINGEN.

BIBLIOGRAPHIE.

WETGEVING.

GOETHE

stud. juris en advocaat

(1765 tot 1774)

I.

LEIPZIG

(1765 tot 1768)

Grau, teurer Freund, ist alle Theorie und grün des Lebens goldner Baum. Faust I; Mephistopheles.

In het eerste boek zijner autobiographie, *Dichtung und Wahrheit*, gaf Goethe een gemoedelijk relaas van de manier waarop hij, twee-en-zestig jaar vroeger, op dit ondermaansche terecht was gekomen: « Op 28 Augustus 1749, 's middags, » klokslag twaalf, kwam ik te Franckfurt- » am-Main, ter wereld, onder een gunstig » gesternte: de Zon stond in het teeken » der Maagd, en had haar hoogtepunt be- » reikt; Jupiter en Venus lachten elkaar » vriendelijk toe; Mercurius was goed » gezind; Saturnus en Mars bleken onver- » schillig; maar de Maan, die juist vol was, » verzette zich tegen mijne geboorte; want » haar planetentijd was aangebroken en » ik moest wachten tot die tijd voorbij » was. »

Wie er, nevens Jupiter, Venus en de Zon, evenmin toen als later, een rol heeft gespeeld in Goethe's leven, het was Themis, de godin der Gerechtigheid, en het waren de gevoelens van Goethe zelf die Mephistopheles vertolkte in zijn antwoord op de klacht van den Schüler over het weinig aantrekkelijke der Rechtswetenschap:

Ik weet waartoe die wetenschap ons leidt. De wetten en de rechten zetten Zich als een eeuw'ge ziekte voort, Om ieder nieuw geslacht weer te besmetten, En schuiven traag van oord tot oord. Verstand moet dwaas, 'n gunst lastig worden, Wee u, dat gij een kleinkind zijt. 't Natuurlijk recht van onzen eigen tijd, Dat komt helaas nooit aan de orde. (Faust, I, vert. Adama van Scheltema).

Nochtans was de studie van het recht in de familie Goethe niet onbekend. Goethe's betovergrootvader, langs moeders zijde, Johann Wolfgang Textor, geboren in 1638 en gestorven in 1791, was een geleerd jurist. Van 1665 tot 1674 was hij raad der stad Nürnberg en professor te Altdorf; in 1674 werd hij professor te Heidelberg en kwam, in 1690, als Syndicus primarius naar Frankfurt. Hij schreef een lijvig boek over Duitsch Recht: *Jus publicum statuum Imperii*, dat bij Cotta, in 1701, te Tübingen, verscheen. Goethe's vader, Johann Caspar, (1710-1782) studeerde rechten te Leipzig, practiseerde aan het Reichskammergericht te Wetzlar, en verkreeg, in 1738, te Giessen, den doctorschood men eene dissertatie over erfrecht. In 1742, bij de kroning van Karel VII, ontving hij den titel van Kaiserlicher Rat, zonder ambt.

In 1765, op zeventienjarigen ouderdom, toog Goethe naar Leipzig, om, op verlan- gen zijns vaders, rechten te gaan studee- ren, alhoewel hij persoonlijk meer voelde voor de natuurwetenschap.

Zijn eerste indruk van de universiteit moet niet slecht geweest zijn; althans op 13 Oktober 1765, enkele dagen na zijne

aankomst in de Academiestad, schreef hij aan Herr Rat: « Je kunt niet gelooven » wat het is professor te zijn. Ik ben over- » gelukkig geweest dat ik sommigen dezer » heeren in al hun luister heb leeren ken- » nen: Nil istis splendidus, gravius ac » honoratius. Oculorum animique aciem » ita mihi perstrinxit, autoritas, gloriaque » eorum, ut nullos praeter honores Pro- » fessurae alios sitiam. Vale. Vale. »

Waarschijnlijk wilde de jonge student den ouwen heer geruststellen, want, heel wat kalmer en zakelijker is zijn schrijven aan zijn vriend Riese, te Frankfurt, enkele da- gen later, op 20 Oktober: « Heden ben ik » begonnen met colleges te volgen; Insti- » tutiones imperiales. Historiam juris. » Pandectas en een privatissimum over de » de zeven eersten en de zeven laatsten » titels des Codicis: denn mehr braucht » man nicht, das übrige vergisst sich doch. » Heden heb ik twee colleges gehoord, » Staatsgeschiedenis bij professor Böhmen, » en bij Ernesti over Cicero's gesprekken » De Oratore. Aanstaaende week begint » Collegium philosophicum en mathemati- » cum. Professor Gottsched heb ik nog » niet gezien. Hij is nog eens getrouwd. » Hij vijf-en-zestig en zijn negentien: Sie » mager wie ein Häring und er dick wie ein » Federsack. »

Hij twijfelde al spoedig aan zijne voca- tie tot de advocatuur. Aan zijne zuster Cornelia, met wie hij in het Duitsch, En- gelsch en Fransch brieven wisselde, schrijft hij op 14 Maart 1766: « C'est une » si jolie créature qu'une fille, que je ne » puis souffrir à en voir des gâtées. Je » voudrais ce pourquoi les pouvoir rendre » toutes bonnes. On prend apresant tant » des soins pour amméliorer les ecoles, » pourquoi ne penset on pas aux ecoles de » filles. Qu'en pense tu? J'ai eu la pensee, » de devenir maitre d'une école du beau » sexe apres mon retour en ma patrie. Ce » ne seroit pas si mauvais, qu'on pense, » toutefois je serois plus utile a ma patrie » qu'en faisant l'avocat. »

Het werd er niet beter om, toen hij het gezelschapsleven had leeren kennen, dat te Leipzig, « het klein Paris, » das seine Leute bildet », zeer intens was. Goethe die reeds te Frankfurt met een zeker Gretchen een liefdesavontuur met tragisch verloop had gehad, kwam weldra in kennis met eene nieuwe schoone, Annette of Kätchen Schönkopf, de dochter van een wijnhande- laar waar Goethe zijn middageten ge- bruikte en die drie jaar ouder was dan hij. Het Verhältnis duurde drie jaar en ein- digde met vrijwillige scheiding: Annette huwde later met een jurist en werd Frau Dr Kanne. De dichterlijke neerslag dezer liefdegeshiedenis vindt men in het too- neelstuk: *Die Laune der Verliebten*.

Op 12 Oktober 1767 klaagt hij aan zijne zuster over de studiën die hem zoo dik- wijls suf maken: « de Pandecten hebben » mij het heele half jaar verveeld en ik » heb er weinig van overgehouden. De » professor is maar tot aan het 21ste boek » geraakt; en dat is nog veel want een an-

499

» dere kwam maar tot aan het 13^e; de » studenten moeten maar zien hoe zij het » overige machtig worden. Hetzelfde met » de Institutiones en de Historia juris; » bij het eerste boek weten die gekken te » vertellen over alles en nog wat; bij het » laatste weten zij niets meer omdat zij » maar een klein gedeelte van hun leer- » gang hebben voorbereid. Zoo zijn wij » bijvoorbeeld in de Historia juris maar » tot aan den tweeden punischen oorlog » geraakt. Stelt U dus voor wat een stu- » diosus juris zoal volledigs weten kan. » Ich lasse mich hängen, ich weiss nichts! »

Goethe's boezemvriend, wien hij drie gekende Oden opdroeg, was Berisch, uit Dresden, hofmeester van een jongen graaf die te Leipzig studeerde; hem maakte de jonge student vertrouwd met al het wel en weê zijner jeugdaandoeningen. Nevens Berisch heeft, in deze periode, Adam Oeser een belangrijken rol gespeeld. Tijdens zijn verblijf te Leipzig, legde Goethe zich vlij- tig toe op het teekenen, waartoe hij altijd veel aanleg had gehad. Zelfs later, na de voltooiing zijner studiën te Strassburg, meende hij zich nog geroepen om beeldend kanstenaar te worden. Twee jaar lang was hij leerling van Oeser, die kunstschilder was, Director der Teekenakademie, vriend en leermeester van Winckelmann. Bij hem leerde Goethe de eerste beginselen en de theorie der kunst; ook Winckelmann en Lessings Laokoon oefenden hun invloed op hem uit. Goethe is altijd een harts- tochtelijk tekenaar gebleven, en wij be- zitten van hem menige Radierung, Aqua- rell, Kreide- of Federzeichnung. Dat was bij hem geen gewoon tijdverdrijf of ge- liefhebber; het gebeurde doelbewust. De ruimte begrenzen; het onbepaalde vaste omtrekken geven; de verstrooide gedach- ten te samen brengen en in een vasten vorm klinken; « dem Augenblick Dauer verleihen », het vluchtige bestendig ma- ken en het afgetrokkene in een duidelijk en concreet beeld vast leggen: van dat alles was, voor Goethe, de Zeichenstift het symbool.

De gebreken eigen aan een groot ge- deelte van zijn volk, waren ook zijn jeugd- talent niet geheel vreemd: de Sehnsucht in die Weite, het redeneeren in's Blaue hinein; het dumpfe in gemoed en geest; de Gefühlschwärmerei, al wat hij zoo prachtig zou beschrijven in zijn Werther en wat later, nog meer verfijnd, nerveuzer en gecompliceerd zou nagalmen in Heine's Weltschmerz; alles wat hij zelf in onster- felijk vers en proza zou bezingen om het later als Lazarettpoesie te verwerpen.

Met professor Oeser en zijne dochter Friederike, bleef Goethe ook na zijn te- rugkeer uit Strassburg, in briefwisseling en aan Friederike droeg hij in 1768 een tiental liederen op.

Te Leipzig viel Goethe meermaals ziek; zijne gezondheid heeft altijd te wenschen gelaten. Hij was van een zwak en prik- kelbaar gestel, zeer vatbaar voor weerge- steltenis; nog te Weimar hooren wij hem dikwijls brommen tegen het « verfluchte Klima ».

Na drie jaar verblijf te Leipzig keerde de negentienjarige student, ziek naar li- chaam en geest, op 28 Augustus 1768 terug naar Frankfurt, spelunca, das Loch, zoals hij het noemde. Tijdens zijn herstel hield hij zich bezig met teekenen en begon ook belang te stellen in alchemie; Theo- phrastus Paracelsus, Helmont, Boerhave's chemisch compendium en aphorismen wer- den gelezen en geraadpleegd: eene voor- bereidende studie tot den eersten Faust.

Tevens maakte hij kennis met Fräulein Susanna von Klettenberg, eene verre ver- wantte van Frau Goethe, eene hoogstaande

500

zeer ontwikkelde beschaafde vrouw, bekend voor hare vroomheid. Te samen met an- dere dames van haar stand, leidde zij, buiten de kerkelijke gemeente, een leven van godsvrucht en stond in betrekking met de Herrnhuter, die te Marienborn, in de omgeving van Darmstadt eene kolonie hadden. Fräulein van Klettenberg werd later de heldin der Bekenntnisse einer schönen Seele in het zesde boek van Goethe's groote Bildungsroman, Wilhelm Meisters Lehrjahre. De jonge man bezocht wel de conventikel der Pietisten, mengde zich in hunne godsdienstgesprekken, pre- velde gebeden of zong wel eens de Psalmen meê. Maar het bleef aan de oppervlakte; zijn diepste wezen werd er niet door ge- roerd en hij vond ten slotte die brave menschen « vom Herzen langweilig ».

II.

STRASSBURG

(1770-1771)

Das Juristische trieb ich mit soviel Fleiss als nötig war um die Promotion mit einiger Ehren zu absolvieren. Dichtung und Wahrheit Teil III, Buch 11.

Na negentien maanden verblijf te Franc- furt, verliet Goethe, op aandringen van zijn vader, een tweede maal zijn vaderstad om zijne rechtsstudiën te gaan voleindi- gen te Strassburg, waar hij op 2 April 1770 toekwam.

Hij was toen twintig jaar oud en moet eene mooie verschijning geweest zijn zon- der evenwel de naam van Apollo te ver- dienen, zooals overdreven lof het soms beweerd heeft. Hij was middelmatig van gestalte (1.76 m.); de neus eerder lang en fijn (later wat zwaarder), en licht gebo- gen; bijzonder groote oogen, het gelaat was asymmetrisch, met lichte sporen van pokken rond de neusvleugels; de hoekige kin stak flink vooruit. Te Strassburg kreeg de jonge student meer lust in de rechts- studiën die er minder droog — systema- tisch maar ook oppervlakkiger werden aangeleerd dan wel te Leipzig. Evenwel nam het juristisch vak geenszins heel zijn tijd in beslag; buiten de Juristerei legde hij zich nog toe op anatomie en chemie; bezocht de klinieken en volgde zelfs lessen over verloskunde. Ook de electriciteit, die met Franklin hare eerste triomfen vierde, boezemde hem belang in. Optiek en kleu- renleer trokken reeds zijne aandacht; al- chemie, kabbale en mystiek lieten hem niet los. In zijn Tagebuch of Ephemeriden uit dien tijd, vind men vermeld dat hij Home- ros bijna zonder vertaling las, en zich verdiepte in Thomas à Kempis, Voltaire, Rousseau, Plato, Moses Mendellsohn, schrijver van den Phädo, Giordano Bruno en Pierre Bayle. Een gemengd gezelschap, voorwaar. Doch wie hem vooral boeide was de raadslachtige figuur van Giordano Bruno, de bekamper van Aristoteles, die geestdriftig partij had gekozen voor Kopernicus tegen het geocentrisch stelsel van Ptolemaïus; Bruno, die te Rome, op 17 Februari 1600, als ketter, verbrand werd. Hem nam Goethe in bescherming tegen Pierre Bayle, den franschen wijs- geer, die in zijn Dictionnaire historique et critique (Rotterdam 1695), Bruno van goddeloosheid en onzin had beschuldigd.

Door oefening en dagelijksch gebruik, was het Fransch, dat hij van jongs af aan lief had, (wij bezitten fransche gedichten uit den tijd zijner studiejaren te Leip- zig) voor hem eene tweede moederspraak geworden; Strassburg was met opzet als tweede academiestad verkozen, om daar gelegenheid te vinden om zich in de ken- nis der fransche taal te volmaken.

Edoch, het getij was aan het verlopen; een kentering was nabij. De glorie der fransche cultuur, begon in Duitschland te tanen. Voltaire's roem verbleekte; hoe groot zijn talent ook was, en voor iedereen bleef, hem ontbraken Tiefe der Empfindung en Vollendung in der Ausführung. Het fransche classieke tooneel bleek voortaan koud, stijf en onnatuurlijk; de fransche filosofen vond men te abstrakt; hunne critiek op Kerk en Staat leek te veel afbrekerswerk; het materialisme van d'Holbach en het vaag deïsme der Encyclopedisten vond weinig bijval; het Système de la Nature van Baron d'Holbach noemde Goethe: «grau, cimmerisch, totenhaft».

Men wilde terug naar de natuur en naar het ongekunstelde. Daar verscheen Wielands vertaling van Shakespeare in proza dus toegankelijk voor iedereen. «Natuur, natuur, niets zoo natuurlijk als Shakespeaere's menschen». Men wilde het volle leven, onstuimig, veelzijdig, alomvattend, bandeloos, geniaal:

Man sehnt sich nach des Lebens Bächen
Ach! Nach des Lebens Quellen hin.

Goethe kwam toen voor de eerste maal in zijn leven in aanraking met een waarlijk groot man die Shakespeaere bewonderde en eerbied koesterde voor Spinoza; het was Herder, de verzamelaar der Volkslieder, de heraut van de aesthetisch-classische Humaniteitsidee; de man dien men om zijne geniale intuïtie en machtigen blik in de toekomst, de «grootte Zaaier» heeft genoemd.

Tusschen Oktober 1770 en herfst 1771, leeft Goethe, met hart en ziel te Sesenheim; de liefde heeft diep in zijn gemoed gegrepen; hij is geweldig onder den indruk gekomen van de negentienjarige dochter van Pfarrer Brion waarvan hij later zou getuigen zij hem «ehemals geliebt hatte, schöner als er verdiente und mehr als andere an die er viel Leidenschaft und Treue verwendet hatte.» Ruim veertig jaar later, in Dichtung und Wahrheit, denkt hij nog aan haar, met innige teederheid en diepen weemoed en met spijt over zijn gedrag: «Gretchen had man mir genommen, Annette mich verlassen; hier war ich zum ersten mal schuldig: ich hatte das schönste Herz in seinem Tiefsten verwundet.»

Enkelen zijner heerlijkste Lieder vloeiden toen uit zijn pen: het schoone Mailed:

Wie herrlich leuchtet mir die Natur;

het afscheidslied:

Es schlug mein Herz; geschwind zu Pferde
Und fort! Wild wie ein Held zur Schlacht!

het latere, pas in 1800 gepubliceerde:

Hand in Hand, und Lipp' auf Lippe,
Liebes Mädchen, bleibe treu.

In Juni 1771 had hij afscheid genomen; acht jaar later in 1779, op reis zijnde naar Zwitserland, deed hij een omweg langs Sesenheim en op 25 September, 's avonds, in de Laube, bij «schönsten Vollmond» herdachten beiden hun vroeger geluk. Hij zag haar niet meer terug; doch op 13 Maart 1780, noteerde hij in zijn Tagebuch: «Guter Brief erhalten von Rieckchen B.» Het was de laatste groot.

Friederike Brion bleef ongehuwd en stierf, in November 1813, te Meisenheim, in Baden, ten huize van haar zwager Pfarrer Marx. Haar liefde werd haar roem.

Na het afscheid van Sesenheim, bij den terugkeer te Strassburg, kwam het er op aan de laatste voorbereiding te maken om zoo spoedig mogelijk in de Rechten te promoveeren. Om den doctorstitel te bekomen moest eene dissertatie worden aangeboden en in het openbaar verdedigd. Onder invloed van Rousseau, had de promovendus eene dissertatie op touw gezet waarin hij de eigenaardige stelling verdedigde dat de Staat, gerechtigd, ja, verplicht was eenen eeredienst vast te stellen waaraan noch Clerus noch leek zich mochten onttrekken, zonder dat evenwel naar de gezindheid of gevoels van de burgers mocht gevraagd worden.

Vader Goethe was in den hoogsten hemel met den arbeid van zijn zoon. Minder bijval echter genoot het werk van wege den dekaan der Faculteit die meende de toelating om de dissertatie in druk te laten verschijnen, te moeten weigeren.

De jonge jurist zou dan maar genoegen nemen met den titel van Licentiatus juris, die hem overigens ook recht gaf om als doctor te worden aangesproken. Metderhaast werden een aantal stellingen uit het burgerlijke, het romeinsche en het strafrecht bijeen gebracht; er waren er zes en vijftig, die op 6 Augustus 1771, in het openbaar, door Goethe werden verdedigd.

Het ging echter niet van een leien dakje; Lersse, die als opposent dienst deed, maakte het den jongen promovendus zeer lastig; doch ten slotte werd Johann Wolfgang Goethe, Maeno-Francfurtensis, van Lutherschens Godsdienst, oud drie-en-twintig jaar, tot «Licentiatus in utroque jure» uitgeroepen.

Van die zes en vijftig stellingen waren er vele zonder groote betekenis en zelfs banaal; enkele waren toen en zijn zelfs nu niet van belang ontbloot en verdienen, even aangehaald te worden.

POSITIONES JURIS

quas, auspice Deo, inclyti jureconsultorum ordinis consensu pro licentia summos in utroque jure honores rite consequendi, in Alma Argentineni die VI Aug. MDCCCLXXI, publice defendet Johannes Wolfgang Goethe Moeno-Francfurtensis

— Idonea cautio fit tam per pignora quam per fidejussores.

— In stricti juris actionibus, fructus non veniunt nisi a tempore litis contestatae.

— Res hostium legari potest.

— Urbanum praedium distinguit a rustico, non locus, sed materia.

— Societas solvitur morte heresque socii in societate non succedit.

— Furti tenetur ejus ope vel consilio tantum furtum factum est.

— Liberi et liberti non restituuntur in integrum contra parentes et patronos.

— Usufructus non domini pars sed servitus est.

— Dominium sine possessione acquiri non potest.

— Privilegia realia transeunt ad haeredes, non personalia.

— Unica interpellatio constituit debitorem in mora.

— Venditor etsi fundum simpliciter vendit, tamen eum liberum a servi tute praestare tenetur.

— Nec urbanae nec rusticae servitutes oppignorari possunt.

— De omnibus quae palam fiunt judicat jurisconsultus, de occultis Ecclesia.

— Omnis legislatio ad principem pertinet.

— Non usus sed utilitas gentium, jus gentium constituit.

— Judici sola applicatio legum ad casus competit.

— Legum corpus nunquam colligendum.

— Poenae capitales non abrogandae.

— Favorabiliores rei potius quam actores habentur.

— Servitus juris naturalis est.

III.

FRANCFURT (1771-1772)

Ich habe all mein Wirken und Leisten immer nur symbolisch angesehen, und es ist mir im Grunde ziemlich gleichgültig gewesen ob ich Töpfe machte oder Schlüssel.

zu Eckermann, 2 Mai 1824.

Op 28 Augustus 1771, den dag waarop hij drie-en-twintig jaar oud werd, keerde Goethe, zijn diploma op zak, te Frankfurt terug. Dadelijk vroeg hij aan het Magistraat om te worden opgenomen tusschen de «Advocati ordinarii», wat hem reeds op 31 Augustus werd toegestaan. Nu begon, wat hij zijn «Brotstudium» noemde, en wat hij, zonder veel geestdrift, vrij koel en onverschillig opnam. Met behulp van eenige vrienden verkreeg hij eene kleine praktijk; doch de meest akten en processtukken liet hij over aan de zorgen van zijn vader en een secretaris. Op vier jaar tijds heeft hij een acht-en-twintigtal zaken gehad, meestal afkomstig van Joden uit Frankfurt. Zijn eerste proces was evenwel geene vraag tot onderhoudsgeld; hij had een zoon te verdedigen tegen de actie van zijn vader die hem uit de zaak wilde krijgen. Dus begon de jonge advocaat: «Weledelgeborene Heeren; zoo» grootsprekerige eigenwaan, het oordeel » van een wijzen rechter kon beïnvloeden » en zoo hatelijke grofheid eene gegronde » waarheid kon omverwerpen, dan zou de » klacht die men tegen mij heeft inge- » bracht, onvermijdelijk mijne zaak ver- » dorven hebben. De klacht der tegenpartij » noemde hij een papier (de proceduur » gebeurde geheel schriftelijk) dat zijn » ontstaan te danken had aan schamte- » looze leugen, ziedenden haat, smaad en » laster. De mantel der leugen vertoont » overal gaten; hoe meer men hem naar » voren trekt, hoe meer hij aan den ander kant alles laat zien wat men verber- » gen wil. Vooruit maar, zoo riep hij uit,

» interpreteert, schraapt of tracht duistere » plaatsen te verklaren of te negeren. » Nadat uwe verborgene rechtsgeleerdheid » zich langen tijd in geboorteweën gekromd heeft, komen een paar belachelijke muizen van compendien en definities te voorschijn en getuigen van hunne » moeder; dat ze loopen! En wat baten » subtiele distincties en stijve definities » wanneer menschelijke daden moeten » worden beoordeeld. »

Aldus de jonge advocaat; de tegenpartij bleef het antwoord niet schuldig en was al even hoogdravend en potsierlijk; zoodat ten slotte beide verdedigers, van wege de Rechtbank, eene flinke berisping opliepen.

Na wat oefening, begon de jonge Rechts-anwalt een minder tragischen toon aan te slaan; de stijl werd kalmer; hij gelukte er in den droogen, onbewogen en traditionneelen aktenstijl aan te nemen. Toch bleef hij anders spreken en schrijven dan zijne collegas. Eens moest hij de vrouw van een bankroetier verdedigen; zich in de plaats stellende van zijne cliënte, sprak hij tot de rechters: «Tot wie kan ik, in » dit droevig geval, mijn toevlucht nemen » dan tot U en uwe diepe wijsheid; van » wie moet ik hulp verwachten, zooniet » van U die wel zult beseffen, dat geene » ingebeelde of overdreven nood, maar » werkelijke ellende en gebrek mij vóór » uwen rechterstoel brengen. »

Er was onbetwistbaar vooruitgang. Reeds nu ziet men hem, zooals dat later zijne gewoonte werd, bij ambtelijke stukken, zijne uiteenzetting met eene beschouwing van algemeenen aard beginnen: «Weledelhooggeborene! Het gebeurt niet » zelden, bij het gerecht, dat eene zaak, » door den slechten wil en het uitstellen » der tegenpartij, verloren is geworden. » Ik twijfel echter of dit reeds dikwijls ge- » beurd is zooals in dit geval. » Bilde » Künstler, rede nicht! » Wie zal het den jongen dichter van de Leipziger Lieder en van het Mailied kwalijk nemen dat hij, afkeerig van «Verstellung en Brotstudium», de voorkeur gaf, niet aan «de oude stiefmoeder Weisheit» maar wel aan

der ewig beweglichen
immer neuen
seltsamen Tochter Jovis,
seinem Schosskinde
der Phantasie.

In plaats van als Rechts-anwalt juristische spitsvondigheden en huiselijke kraakelen te ontwarren, verkoos hij, als Welt-anwalt de wonderen der natuur en de diepste roersels van het menschelijke hart tot onderwerp zijner beschouwing en onderzoek te nemen:

Weltverwirrung zu betrachten
Herzensirrung zu beachten
Dazu war der Freund berufen
Schaute von den vielen Stufen
Unsers Pyramidenlebens
Viel umher und nicht vergebens.

Naar het voorbeeld van Lynkeus, den torenwachter uit Faust,

zum Sehen geboren
zum Schauen bestellt,
dem Turme geschworen.

was Goethe meer beschouwend dan wel combattief aangelegd. Hij was een bij uitstek synthetisch verbindend genie. Vandaar zijn afkeer van Newton die het ontstaan der kleuren door de scheiding van het witte licht dóór het prisma verklaarde; van daar dat de philoloog Wolff, die voor de eerste maal de gedichten van Homeros critisch ontleedde, door hem niet naar waarde werd geschat. Goethe was vooral eene conciliante natuur; niet om rechtszaken maar om gerechtigheid, verzoening, harmonie was het hem te doen. Hij was, in den oorspronkelijken zin van het woord, «ex-pars», boven en buiten de partijen en is, geheel zijn leven dóór, onafhanke-lijk gebleven van alle coterie, litteraire, religieuse, politieke of welke ook:

Lasst mich nur auf meinen Sattel gelten,
Bleibt in euren Hütten, euren Zelten;
und ich reite froh in alle Ferne
über meine Mütze nur die Sterne.

IV.

WETZLAR 1772

Es erben sich Gesetz' und Rechte
Wie eine ew'ge Krankheit fort
Sie schleppen von Geschlecht sich zum
[Geschlechte]
Faust I, Mephistopheles.

In Mei 1772, liet de jonge advocaat zijn weinig druk kabinet in den steek; vader Goethe wou graag dat zijn zoon zijn praktische rechtsstudien te Wetzlar zou voortzetten in de hoop dat de werkzaamheden bij het Reichskammergericht hem meer lust tot het juristische vak zouden geven dan tot nu toe het geval was.

Want te Frankfurt had de jonge Rechts-anwalt maar bitter weinig tijd besteed aan het bestudeeren van rechtskwesties of het uitpluizen van staubige Aktenstukke; liever zat hij met den neus in Homer, Pindar of Plato; deed groote wandelingen in den omtrek en dichte Wanderers Sturmlied.

Hij wisselde brieven met Herder; hield zich bezig met studiën over gothische bouwkunst; herlas zijn Bijbel. Zijne bijbelstudie gaf aanleiding tot de twee verhandelingen die in 1773 het licht zagen: Brief des Pastors zu *** an den neuen Pastor zu *** en Zwei gewichtige bisher unerörterte biblische Fragen; pietistische invloeden en vrijzinnige Toleranz.

Maar vooral was het de gedachte aan Götz van Berlichingen die hem niet los liet. Reeds in 1771, had hij voor zijne zuster Cornelia, verschillende tooneelen luidop geciteerd; doch op het papier kwam het niet. Herder en Merck maakte hij met zijne plannen bekend; Merck alleen keurde goed en te Darmstadt, in Mercks vriendenkring, werden enkele stukken uit het drama vóórgelezen. Pas na den terugkeer uit Wetzlar, werd de gedramatiseerde geschiedenis van Götz omgevormd tot een Schauspiel dat in 1773 in druk verscheen en dat Goethe, met één slag, althans in Duitschland, tot een beroemd man maakte.

Te Frankfurt hield Goethe zich nog onledig met journalisme; te samen met Schlosser hielp hij de Frankfurter Gelehrten Anzeigen opnieuw redigeeren en uitgeven; menige letterkundige beoordeeling verscheen van zijne hand.

Wat Goethe uit Frankfurt dreef, was echter niet de zucht naar kennis, maar het verlangen naar afwisseling. «Frankfurt bleibt das Nest, schreef hij aan Salzmann, ein leidig Loch, spelunca.» Goethe's vader maakte zich illusies; wat kon de jonge advocaat gaan verrichten bij dat Kammergericht, waar, in hopelooze verwarring, zestien duizend processen wachtten om behandeld te worden terwijl er maar zestien rechtsgeleerden beschikbaar waren die elk jaar zestig zaken konden afdoen; jaarlijks kwamen er dan nog tweemaal zoo veel bij. Er waren processen die honderd vijftig jaar oud waren en nog niet beëindigd. De pleiters moesten over heel wat invloed of geld beschikken om de knarrende wielen van dit log gevaarte in beweging te krijgen. Dat het met het opperduitsch gerechtshof, dat dagteekende van 1693, treurig gesteld was, wist iedereen. Keizer Jozef II had reeds beproefd om den toestand te verbeteren en in 1767 kwamen vier-en-twintig vertegenwoordigers der deutsche standen, in Visitationskongres bijeen, om een onderzoek in te stellen; het eerste gevolg was, dat, vier jaar daarna, vier rechters van adel in hechtenis werden genomen wegens grove zwendelarij. Ondertusschen was het Visitationsgerecht zelf door het bederf aangetast geworden, zoodat ten slotte alles «beim Alten» bleef. Dat Goethe, zonder ambtelijke verplichting, er geen oogenblik aan gedacht heeft zich voor zulk werk warm te maken, en voor elken Aktenarbeit bij dat jammerlijk Instituut feestelijk bedankte, hoeft nauwelijks gezegd te worden. En zijne vrienden wisten het zeer goed; zoo kon dan ook, in November 1772, de hertogelijke bremsche legatiesekretaris Kestner, acht jaar ouder dan Goethe, in zijn dagboek vermelden: «Im Frühjahr » kam hier ein gewisser Goethe aus Frank- » furt, seiner Hantierung nach Doctor » juris; drei und zwanzig Jahre alt, einzi- » ger Sohn eines sehr reichen Vaters, um » sich hier — dies war seines Vaters Ab- » sicht — in Praxi umzusehen, der sei- » nen nach, über den Homer, Pindar, u.s.w. » zu studieren, und was sein Genie, seine » Denkungsart und sein Herz ihn weiter » für Beschäftigungen eingeben würden.»

Al wat Goethe met betrekking op het Reichskammergericht te Wetzlar gedaan heeft, was, op 25 Mei 1772, met eigen hand, zijn naam te zetten op het Matricul-register der Praktikanten bij gemeld gerechtshof; eene vluchtige kennismaking en een hoffelijk vaarwel terzelfdertijd.

Goethe's verblijf te Wetzlar duurde tot op 11 September 1772; nauwelijks vier maanden dus, maar lang genoeg om hem in aanraking te brengen met personen en te verwikkelen in gebeurtenissen waaraan wij het ontstaan van «Das Leiden des jungen Werthers» te danken hebben. Op 9 Juni 1772, ontmoet hij voor de eerste maal Lotte Buff, de negentienjarige verloofde van Kestner en vatte dadelijk vuur. Kestner waarschuwde vriendelijk; op 16 Augustus verklaart hem Lotte dat hij enkel van harentwege op vriendschap rekenen mag. De toestand was sedert lang onhoudbaar geworden. Merck, bij wien hij

te biecht gaat, zegt hem: « Du musst fort! » En na aan Kestner gezegd te hebben dat hij naar Koblentz afreisde, vertrok hij, op 11 September 1772, om zeven uren 's morgens, zonder afscheid te nemen noch van Kestner noch van Lotte. Over Koblentz en Köln kwam hij te Frankfurt terug. Op 2 November 1772 ontving hij van Kestner bericht van de zelfmoord van Karl Wilhelm Jerusalem, een vriend van Lessing, zoon van een evangelisch geestelijke en die te Wetzlar sekretaris van den Braunschweigschen gezant was. Hij had Goethe te Wetzlar gezegd: « Er war » zu unserer Zeit in Leipzig ein Geck; » jetzt ist er noch ausserdem Frankfurter » Zeitungsschreiber, » schreef hij aan Eschenburg. Jerusalem was een veelzijdig ontwikkeld, talentvol jonge man; doch zwaarmoedig en belust op sombere lectuur en bespiegelingen over zelfmoord. Daar kwamen dan nog onaangenaamheden met zijne chefs bij en eene ongelukkige liefde voor de vrouw van den gezantschapssektaris der Pfalz, Herdt, die hem, op verzoek zijner echtgenoot, zijn huis ontzegde. Op 29 Oktober, om 1 uur 's morgens schoot hij zich voor den kop met de pistool die hij aan Kestner te leen had gevraagd. Zijn bediende vond hem 's morgens, om 6 uur, met een pistoolschot boven het rechteroog. Hij was gansch gekleed, gelaarsd, met blauwen rok en gele vest. Emilie Galotti, Lessings drama, lag op tafel. 's Avonds, na elf uur werd hij, met twaalf lantaarnen en in bijzijn van enkele kennissen, op het gewoon kerkhof begraven; « Kein Geistlicher hat ihn begleitet. »

Op 15 Januari 1774, kwam te Frankfurt op bezoek, Maximiliane van Laroche, gehuwd met den Italiaan Brentano; met haar en hare moeder, schrijfster te Ehrenbreitstein, had Goethe kennis gemaakt in 1773. Haar huwelijk was echter niet gelukkig; Brentano, die weduwnaar was met

vijf kinderen en koopman in koloniale waren, was een man met weinig verstand en hoffelijkheid. Het weêrzien was hartelijk en weldra was Goethe de vriend des huizes, speelde met de kinderen en begeleidde mevrouw wanneer ze klavier speelde. « Die Max, schreef hij aan Betty Jacobi, ist noch immer der Engel », en aan mama Laroche: « Von ihrer Max kann ich nicht lassen, so lang' ich lebe! » Doch de Italiaan werd jaloersch en weldra gaf Goethe zijne assidueit op en meed, niet zonder moeite, Brentano's huis.

Lotte Buff, Kestner, Jerusalem, de echtelingen Brentano, de gebeurtenissen te Wetzlar en te Frankfurt, alles wat Goethe in die korte spanne tijds had gezien, gehoord, beleefd en gevoeld, dat alles, dichterlijk beziend en gelouterd door Goethe's genie en persoonlijkheid, dat werd: « Das Leiden des jungen Werthers. »

Het werk verscheen in Herfst 1774; Goethe was wereldberoemd.

Daarmede was ook zijne juristische loopbaan definitief ten einde en op eene mislukking uitgelopen:

Denn ein Gott hat
Jedem seine Bahn
Vorgezeichnet...

Het menschdom heeft er niet bij verloren; in plaats van troosteloze processen en drooge akten of protocollen, kregen wij Götz van Berlichingen en Werthers Leiden.

En met rechtmatigen trots, met volle vertrouwen in de beloften van zijn Genius, mocht hij, bij monde van zijn Prometheus, uitroepen:

Hier sitz' ich, forme Menschen
nach meinen Bilde,
Ein Geschlecht, das mir gleich sei,
zu leiden, zu weinen,
zu geniessen und zu freuen sich,
wie ich!

Mr René OOMS.

de, dat immers dat recht uit een voorafbestaande overeenkomst voortspuit bij dewelke partijen zich voor ongeval hebben verbonden, 't is te zeggen dat het ontstaan van een ongeval enkel de voorwaarde is die zij hadden voorzien voor de verplichting van vergoeding;

Aangezien die voorwaarde, luidens artikel 1179 van het B. W. B. terugwerkende kracht hebbende, de verplichting der verzekeraars op het uur zelf der overeenkomst van verzekering zich plaatst, zoodat, op zich zelf genomen, het ongeval voor de slachtoffers geen voordeel heeft bijgebracht, maar wel de overeenkomst, in dewelke, zooals hooger gezegd voor derden niet meer recht dan verplichting is te vinden;

Voor wat betreft den eisch der burgerlijke partij M. A..., Wwe K. P...:

Aangezien de som door den eersten rechter toegekend niet blijkt eene juiste vergoeding der geleden schade daar te stellen, dat immers de werkloonen van het slachtoffer als meubelmakerswerkmans op 20.000 fr. 's jaars beliepen, zoodat, gerekend aan 5 % en na aftrek van 1/3 dat aan zijn persoonlijk onderhoud moest worden verbruikt, en ook van 10 % uit reden van het voordeel dat vloeit uit het toekennen van een kapitaal, vervangende winsten die niet met zekerheid zich moesten voordoen, een kapitaal van 189.000 fr. noodig is om eischer gedurende den waarschijnlijk duur van haar leven in den gelijke toestand te behouden die het werk van haren man haar verschafte;

Aangezien verders, om de zedelijke schade die zij heeft onderstaan ten gevolge van zijn afsterven, het billijk is haar 15.000 frank toe te kennen;

Dat daarbij de werkelijke krenking van haren gezondheidstoestand en haar lijden ten gevolge der kwetsuren die bij het ongeval haar werden veroorzaakt, op niet min dan 20.000 frank mogen worden geschat, en dat de onbekwaamheid van werken die daaruit volgde — tijdelijke en blijvende — ex aequo et bono op 35.000 fr. kan worden berekend, na vermindering in evenredigheid van 10 % van het deel kapitaal dat de vergoeding voor bestendige onbekwaamheid uitmaakt;

Voor wat betreft den eisch der burgerlijke partij D. J... Wwe J. P...:

Aangezien de eerste rechter met grondheid heeft beschouwd dat de burgerlijke partij van geen stoffelijk verlies bewijs heeft ingebracht, zoodat zij alleenlijk kan aanzien worden als hebbende zedelijke schade ondergaan, dat, in bijzonder, geen spraak kan zijn haar een deel toe te kennen van het kapitaal toegestaan in vergoeding van werkloonen die de Wwe van het slachtoffer zal missen, ten gevolge van het ongeval, en die geenszins in de nalenschap van dit slachtoffer zijn gevallen, dat de som, door den eersten rechter uit hoofde dier zedelijke schade toegestaan, echter als overdreven voorkomt, en dat het billijk is te beslissen dat eene toekenning van 15.000 fr. met de vergoedende intresten vanaf den dag van het ongeval voldoende vergelding zullen bijbrengen; dat immers, in zake herstelling van het geval van een wanbedrijf de intresten moeten aanzien worden als deel uitmaken der vergoeding zelf en niet afhangende van het bestaan eener vraag bedragende in morastelling;

En voor wat betreft de vraag der burgerlijke partij V. d. H... G.;

Aangezien het vonnis a quo, rekening houdende dat de burgerlijke partij ongetwijfeld zeer aanzienlijke stoffelijke en zedelijke schade door het ongeval van 9 Mei 1929 heeft geleden; met reden acht dat, buiten de bepaalde schade om dewelke veroordeeling tot eene betaling van 3.760 fr. kan worden uitgesproken, de bestaande der zaak toelaten ten titel van voorschot op de later te bepalen vergoedingen, van nu af een voorschot van 50.000 frank toe te staan;

Dat verders een degelijk middel van onderzoek erin wordt bevolen zoowel door bevel aan V. d. H... verleend van uitleg te geven betreffende de sommen die hij vraagt uit hoofde van eereloon van geneesheeren, als door benoeming van deskundigen met bepaalde zending, dat echter die zending niet hoeft uitgebreid te worden zooals de als verantwoordelijk gedaagden het verlangen, een onderzoek in dien zin hunner vraag niet onmisbaar zijnde om betrekkelijk de echtheid en grondheid der kwestige rekeningen te oordeelen;

Om deze beweegredenen:

Het Hof,

Alle verdere of andere besluiten verwerpende, doet het eerste vonnis te niet 1) voor zooveel het de als burgerlijke verantwoordelijk gedaagden heeft veroordeeld aan de burgerlijke partij A. Wwe

P... K. de som van 270.000 fr. te betalen voor alle vergoeding, 2) voor zooveel het ze heeft verwezen naar D. Wwe P... J. eene vergoeding van 25.000 fr. te storten voor zedelijke schade, en voor zooveel het haar op die som de wettelijke intresten heeft verleend van op den dag van het ongeval;

En weder beslissende desaangaande, veroordeelt gezegde gedaagden te betalen:

1) aan A... M., de sommen van 189.000 fr., 15.000 fr., 20.000 fr., 35.000 fr., zijnde in alles: twee honderd negen en vijftig duizend frank met de vergoedende intresten op die sommen vanaf den dag van het ongeval;

2) aan D... J., de som van vijftien duizend frank insgelijks met de vergoedende intresten vanaf den dag van het ongeval;

Bevestigt voor het overige het vonnis a quo;

Trekt nochtans de zaak tot zich voor verder onderzoek en beveelt dat de deskundigen door den eersten rechter aangesteld vooraleer de hen door deze opgelegde zending te vervullen hunnen eed zullen afleggen in handen van den voorzitter dezer kamer, en na verslag te hebben opgemaakt hunne bevindingen dit verslag ter griffie van dit Hof zullen neerleggen;

Verwijst de rechtstreeks gedaagden tot de kosten gemaakt door de openbare partij en tot deze afhangend van de actie van A... en D..., behoudt de kosten voor, betreffende actie van V. d. H. (de kosten der openbare partij beloopende op 97 fr. 12 cmen).

Fiscale Kroniek

HANDELSFONDS EN ZIJN PASSIEF

De lezer weet dat de overdracht van een handelszaak ten bezwarenden titel verplichtend aan registratierechten onderworpen wordt evenals de overdracht van onroerend goed. De rechten worden berekend op den voet van 6 % op de bruto waarde van de handelszaak. Dit was minstens de grondregel in 1919 toen deze belasting werd doorgevoerd.

Deze brutobelasting kan in zeer ongelukkige gevallen, buitengewoon zwaar wegen. Een handelsfonds bestaande uit 100.000 fr. activa en 80.000 fr. passiva betaalt dus 6.000 fr. of nagenoeg een derde van de nettowaarde.

1° Artikel 21 der wet van 10 Augustus 1923.

Nu werd weldra het bezwarende karakter van deze belasting ingezien: de passiva van het handelsfonds zouden dus mogen van de activa worden afgetrokken en het nettobedrag alleen zou belast worden met 6 %.

Een ontwerp werd ingediend met een zeer breede toelichting. « Si l'on admet avec certains auteurs et avec la jurisprudence, que le fonds de commerce n'est pas une réunion disparate d'objets de nature diverse, mais qu'il constitue une individualité juridique tout à fait distincte des éléments qui le composent, ayant son actif et son passif propres on est logiquement amené à reconnaître d'une part que la cession à titre onéreux du fonds de commerce devrait être soumise à un droit spécial uniforme sans égard à la nature des biens qui composent le fonds et d'autre part, que ce droit devrait être liquidé sur le prix stipulé y compris les charges, sans toutefois y ajouter les dettes relatives aux divers objets compris dans le fonds cédé, et que l'acquéreur reprend et s'engage à acquitter. C'est le système qui existe depuis longtemps pour les cessions d'actions ou de parts dans les sociétés commerciales ». Rec. gen. n° 15936, bl. 12.

De tekst luidt: « Le droit est liquidé sur le montant du prix en y ajoutant les charges imposées au cessionnaire. Ne sont pas considérées comme charges, pour l'application de cette disposition les dettes relatives aux divers éléments composant le fonds de commerce, et que le cessionnaire s'oblige à acquitter. »

Minister Theunis karakteriseerde zijn ontwerp zeer precies: « C'est le système qui existe depuis longtemps pour les cessions d'actions ou de parts dans les sociétés commerciales ». Bij den afstand van een aandeel in een vennootschap wordt 2 % betaald op de koopsom en lasten, maar niet op de passiva der vennootschap die b.v. wanneer het een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam geldt, door den afstandhouder worden opgenomen.

De zeer breed strekkende beteekenis der hervorming wordt duidelijk omschreven, niets laat vermoeden dat de voorgestelde tekst niet adequaat zou zijn met « le

RECHTSPRAAK

BEROEPSHOF TE BRUSSEL

9e KAMER — 23 MAART 1932

Voorzitter: M. Boucquey

Raadsheeren: M.M. Delandtsheer en De Ridder

Advokaat-generaal: M. Colard

Pl.: Mr Goedseels, Mr Thiery en Mr Boelens

SCHADEVERGOEDING BIJ ONGEVAL — VERZEKERING VAN HET SLACHTOFFER — GEEN VERMINDERING DER VERGOEDINGEN.

De vergoedingen welke toekomen aan de erven van het slachtoffer van een doodelijk ongeval hoeven niet verminderd te worden met de sommen die naar aanleiding van dit ongeval door een verzekeringsmaatschappij aan deze erven uitbetaald worden.

O. M. en D., A., en V. d. H. t/ D. V... en D. S...

Aangezien de eerste rechter met reden heeft beslist dat de vergoedingen, welke A... en V. d. H... recht hebben te eischen van de in zaak geroepene partijen, niet hoeven verminderd te worden met deze die zij, ter gelegenheid van het ongeval hun veroorzaakt door wijlen P. R. De S..., van de « Yorkshire Cy » zouden getrokken of te trekken hebben;

Aangezien, inderdaad, de verplichting der erven De S..., uitsluitelijk gegrond op de schuldige onvoorzichtigheid van dewelke hunne voorzaat werd verantwoordelijk verklaard, in geener mate kan beïnvloed of veranderd worden door eene overeenkomst van verzekering, aan dewelke zij vreemd zijn gebleven, en die gesloten werd tusschen een der slachtoffers (V. d. H...) en derden, dat, om ontlasting hunner eigene schuld te vinden in de betalingen, moetende geschieden ten gevolge van dit verdrag, zij zouden moeten bewijzen dat de verzekerde uitdrukkelijk zou hebben bedongen dat ze hun en niet hem moesten ten bate komen, hetgeen door niemand wordt beweerd;

Aangezien nochtans de in zaak geroepene daartegen opwerpen dat, uit reden van haar voorwerp zelf, hunne verplichting door de uitvoering van de verbintenissen van verzekering geheel of ten deele moet aanzien worden als uitgewischt; dat immers de verzekeraars zich tot de vergelding derzelfde schade hebben verbonden waarvan de herstelling ook tegenover hen wordt geëischt, dat het nochtans niet zou aan te nemen zijn dat de belanghebbenden twee maal op herstelling zouden recht hebben; en dat dus logisch zich opdringt dat, om het bestaan zelf eener verzekering, die zij niet betwisten van gedacht te zijn

ten bate te nemen, zij moeten aanzien worden als hebbende, in evenredigheid van het bedrag ervan, verzaakt aan hunne schuldvordering tegen de verantwoordelijken van het ongeval;

Aangezien niets veroorlooft te zeggen dat de verzekering door V. d. H... aangegaan, hem zou beletten daarenboven zijn recht te vervolgen op schadeherstelling, verschuldigd door derden, die met het recht op vergoeding, die hij ex contractu reeds bezit, niets te stellen hebben; dat immers niet is in te beelden dat hij, onder vorm van premiën betaling, den prijs der besproken vergoeding stortende, slechts voor zich den schijn eener vergoeding zou hebben beoogd toen hij zijne verzekering aanging;

Dat nochtans het slechts dat zou zijn dat hij zich zou hebben verzekerd, indien het waar was dat, in zijn inzicht, zijne geldelijke opofferingen moesten voor gevolg hebben dat de vergoedingen zijner verzekeraars evenzeer hem deze deden verliezen door de verantwoordelijken van het ongeval verschuldigd; 't is te zeggen indien hij werkelijk slechts had bedongen en betaald ten voordeele dezer laatsten, hetgeen niet ernstig kan verondersteld worden;

Aangezien tegen het stelsel van het geding samenbestaan van twee afgescheiden en in alles uitvoerbare verplichtingen, men met niet meer wellukken kan inroepen dat nochtans de verplichting der verantwoordelijken van een ongeval zich bepaalt tot het goedmaken der schade die er wezenlijk voor de slachtoffers is uit voortgekomen, en dat het van rechtsleer is dat, om er den echten omvang van vast te stellen, men moet rekening houden niet alleen van de nadeelige maar ook van de voordeelige uitwerkselen die het heeft gehad, dus, zegt men, voor wat betreft A... en V. d. H..., van de omstandigheid dat het ongeval hunne schuldvordering tegen de verzekeringsmaatschappij deed ontstaan, 't is te zeggen een voordeel dat zij bij uitblijven van het ongeval niet zouden gekend hebben en in evenredigheid van hetwelk schade voor leed en verlies voor zooveel als niet bestaande moet aanzien worden;

Aangezien die opwerping rust op valsche stelling, omdat het recht der burgerlijke partij op vergoedingen van verzekering, schoon een uitwissel zijnde van de gebeurtenis, een ongeval uitmakende, dan toch uit die gebeurtenis niet is geboren, noch kan aanzien worden als er een onmiddellijk en noodzakelijk gevolg van zijn-

système qui existe pour les cessions de parts». (1)

2° Eerste beperking in het ministerieel omschrijven van 5 September 1923 n° 1627 Rec. Gén. n° 15998, bl. 265).

In dit omschrijven vinden wij nog de antithese tusschen de zeer breedstrekkende beginselen, en de zeer enge praktische beschikking.

De beginselen luiden: « L'article 21 de la loi soumet l'enregistrement des cessions de fonds de commerce à un nouveau régime ».

Il considère le fonds de commerce comme constituant une individualité juridique tout à fait distincte des éléments qui le composent et ayant son actif et son passif propres ».

De praktische beschikking. « comme de règle, au prix s'ajouteront les charges pour la liquidation, mais ne sont pas considérées comme telles pour la perception, les dettes à acquitter par le cessionnaire et qui sont relatives aux divers éléments composant le fonds de commerce, par exemple, le prix restant dû par le cédant de certaines marchandises, ainsi que les loyers à échoir dans le cas où la cession porte, entre autres, sur le bail » (Loc. cit., bl. 266).

In de beginselen ligt een breed perspectief, — bij de toepassing vindt men van de « individualité juridique ayant son actif et son passif propres » een armtierig overschotje.

3° Eigenaardigheden van artikel 21 der wet van 10 Augustus 1923.

Art. 21 der wet van 10 Augustus 1923 is zeer breed opgesteld. Het vestigt een eenvormig recht op « les ventes et plus généralement les contrats à titre onéreux emportant mutation de fonds de commerce ». Dat omvat dus absoluut alle overeenkomsten ten bezwarende titel. Zijn de schenkingen er niet bijbegrepen? Niet in het eerste lid natuurlijk, maar wat kan het derde lid van dit artikel beduiden: « A défaut de prix, de même qu'en cas de cession à titre gratuit, le droit est perçu sur la valeur de l'objet du contrat à déclarer par les parties ». Er zou wel kunnen beweerd worden dat op grond van het derde lid van dit artikel de schenkingen altijd aan « het recht van art. 21 hetzij 6 % onderworpen zijn. Een buitengewoon voordeel tarief behalve in rechte lijn.

Deze gevolgtrekking hoe of zij nochtans in de woorden zelf steun vindt, is zoo geweldig dat bij afwezigheid van eenige aanwijzing in de Memorie van toelichting, alle verklaringen zijn aan te nemen die een andere uitlegging mogelijk maken hoe los ook van den tekst.

Ik zie één verklaring die dan weer verstrekkende gevolgen heeft. Het eerste alinea vestigt een bijzonder evenredig recht op de overdrachten ten bezwarenden titel. Het tweede en derde alinea staan niet in onmiddellijk verband met dit recht, en vestigen likvidatieregelen voor alle evenredige registratierechten. Door « le droit » zou dus niet moeten begrepen worden, het recht in het eerste alinea omschreven, wel het evenredig registratierecht. Uit deze verklaring volgt dat alle evenredige rechten op overgangen van handelsfondsen te berekenen, niet op de brutowaarde worden geheven, wel op de netto waarde na mindering van het passief van het handelsfondsen.

De inbreng in een vennootschap, alsmede de schenking van een handelsfonds zijn dus slechts op een netto waarde te belasten, wat in het laatste alinea wordt aangewezen op zeer onduidelijke wijze als « la valeur de l'objet ».

4° De Beslissing van 26 November 1928 Rec. Gén. n° 16662.

Onze tweede verklaring van het zeer onduidelijk artikel 21 der wet van 10 Augustus 1923 schijnt wel door het Beheer te worden bijgetreden. De beslissing van 26 November 1928, verkondigt dat het artikel 21 « est applicable à l'apport en société d'un fonds de commerce » in zoover het slechts de nettowaarde belast.

Dat het artikel of beter gezegd dat de twee laatste alinea's, toepasselijk zijn op de schenkingen daar waar zij de belasting der netto waarde huldigen, is nog niet beslist geworden, maar lijkt mij uitdrukkelijk voorzien in het laatste alinea.

Wijzen wij nochtans op de nota die in het Recueil Général op de beslissing van 28 November 1928 volgt. Terwijl de beslissing het artikel 21 zelf aanziet als toepasselijk (est applicable) op inbrengen, wat textuele gronden vooropstelt, wijst de nota op een idéeler verband. Na herinnerd te hebben « que d'après la doctrine et la jurisprudence, le fonds de commerce n'est pas une réunion disparate d'objets de diverses natures, mais qu'il constitue une individualité juridique tout à fait dis-

tincte des éléments qui le composent, ayant son actif et son passif propres...

— Par application de cette notion, l'art. 21 de la dite loi dispose... l'administration a reconnu que le même régime doit être suivi au cas d'apport d'un fonds de commerce en société ».

Art. 21 is dus slechts een toepassing van een rechtskundig begrip dat ook op andere gebieden van toepassing is. Daaruit volgt dat niet de tekst van artikel 21 maar het hoofdbegrip moet toegepast worden op de inbrengen, is de tekst beperkend dan kan deze beperking alleen gelden voor koopen of overdrachten ten bezwarenden titel onderworpen aan het specifiek recht van 6 %.

5° Omvangrijk gebied. Enge toepassing.

Wij zien aldus de grondregel der netto belasting uitgebreid over alle evenredige rechten waar zij handelszaken treffen. Deze uitbreiding is echter gepaard gegaan met een steeds engere omschrijving van het passief dat in aanmerking genomen wordt, zoodat in feite vele handelszaken haast geen passief vermogen in mindering brengen. Zoo zag ik een inbreng van een nijverheidszaak met een brutowaarde van 7.250.000 fr. en een passief van 6 miljoen 350.000 fr. belast op 6.167.000 fr. Slechts 183.000 fr. van het passief kwam in aanmerking!

Wat de regeering die het artikel 21 voorstelde bedoelde, is werkelijk niet te verklaren. Grote theorieën worden verkondigd, en bij de toepassing blijft daar haast niets meer van over.

Wat het Bestuur begrijpt door « passif propre » der handelszaak willen wij nu bondig verklaren. Tot dusver is de onbegrijpelijke administratieve theorie nog nergens gepubliceerd. Wordt er gewacht tot de rechtsgedingen die hangend zijn, hun beslag krijgen?

Het Bestuur heeft twee bizondere theorieën die eerst in eenige provinciale omschrijvingen en nu krachtigdadig door het Centraal bestuur zelf worden toegepast.

6° Les dettes relatives aux divers éléments composant le fonds de commerce » (art. 21).

Wat beduiden deze woorden?

Alle parlementaire toelichtingen duiden op een zeer breede opvatting: het passief van de rechtskundige rechtspersoonlijkheid, « individualité juridique ». Nergens is eenige bedoeling tot beperking van dit passief te bemerken. Er is zelfs een zeer uitdrukkelijke aanwijzing dat een breede toepassing bedoeld wordt: c'est le système qui existe depuis longtemps pour les cessions d'actions ou de parts dans les sociétés commerciales ».

Dat de tekst der wet niet zoo breed is dan de bewoording van de toelichtingen geven wij grif toe. Tegenover de breede toelichting is nochtans een restrictieve verklaring van den tekst niet te verantwoorden.

Het bestuur begrijpt de tekst als volgt: « De schulden die voor rechtstreeksche en » onmiddellijke oorzaak hebben de aan- » koop enz. van eenig bestanddeel van het » actief, het woord oorzaak genomen zijn- » de in den beperkten zin waarin het ge- » bruikt wordt in artikel 1131 en volgende » van het B. W. Zoo b.v. worden niet aan- » genomen de sommen ontleend om koop- » waren of andere aan te werven, daar die » verwerving wel het doel is waarvoor de » schuld werd aangegaan, maar toch niet » de rechtstreeksche oorzaak der schuld » is ». (Uit een schrijven van 20-X-1931).

Prof. Hauchamps (Annales du Notariat et de l'Enregistrement 1930 n° 373) citeert een onuitgegeven bestuursbeslissing van 10 December 1928 waar deze theorie min scherp althans wordt omschreven « des dettes ayant pour cause immédiate et directe l'acquisition, l'amélioration, la conservation ou le recouvrement de l'un ou de l'autre des éléments qui composent le fonds de commerce ».

Leeningen, kredietopeningen zijn dus uitgesloten behalve voor bankzaken waar zij aanvaard werden. Nu schijnt deze uitzondering ook reeds teruggenomen of, schoon de essentie der bankzaak is depositos te aanvaarden om ze uit te leenen. Haar passief is een echt bestanddeel der zaak.

Daartegenover meent Prof. Gothot « Cours de droit fiscal » dat geen rechtskundig verband moet liggen tusschen eene schuld en een bestanddeel, en dat het voldoende is dat het verschuldigde gediend heeft om de activa die specifiek van het handelsfonds afhangen te verkrijgen. Waar een vennootschap heel hare handelszaak inbrengt of verkoopt stelt zij principieel het volledige passief vrij daar de beheerders alleen macht hebben leeningen aan te gaan voor de zaak.

De rechtbanken zullen zeker nooit de enge exegese van het Bestuur volgen.

7° Tweede beperking: Pandsgewijze verdeling over roerend en onroerend goed waar deze samen worden ingebracht.

De tweede beperking die wordt doorgevoerd, steunt op een zeer eigenaardig beginsel als absolute waarheid door het Bestuur verkondigd. Het onroerend goed dat door de handelszaak wordt betrokken kan nooit deel maken van de handelszaak. Nu zijn alle auteurs die deze vraag onderzoeken integendeel categoriek van een tegenovergestelde meening (C. Cendrier. Le fonds de commerce bl. 31 Boutaud et Chabrol. Traité Général des fonds de commerce, bl. 56, nota 2. — Gothot Cours de droit fiscal 1930, bl. 307. — Collin et Capitant, Cours élémentaire de droit civil français. Deel I, bl. 684. — Daubresse, Des commerces Les Nouvelles 1931, bl. 124. De Belgische rechtspraak geeft Daubresse en de Franche citeeren de aangehaalde auteurs. Voor de Belgische administratie nu staat het onroerend goed altijd buiten de handelszaak.

Indien nu bij de handelszaak een onroerend goed begrepen is, wordt de overdracht beschouwd als een onduidbare overdracht van een vast goed met een handelszaak.

Bij deze zeer eigenaardige stelling voegt de administratie een tweede gevolgtrekking die noch onthutsender is. Het passief van het handelsfonds dat volgens de strikte rechtspraak hierboven omschreven in mindering mag gebracht worden moet eerst pondsgewijs verdeeld worden over de waarde van het onroerend goed en van de handelszaak. Het laatste aandeel alleen mag definitief van de waarde van het handelsfonds worden afgetrokken.

Waar blijft de « individualité juridique » van de handelszaak die de administratie heeft verkondigd?

Voor al in de zeer beperkte opvatting van het passief dat een rechtskundig verband moet houden met de bestanddelen van de handelszaak, kunnen wij niet begrijpen dat dit streng verband zoo weinig wordt inacht genomen.

Indien de onroerende goederen fiscaal in verhouding tot hun waarde een deel moeten dragen van het beperkt passief van de handelszaak zie ik niet in waarom de handelszaak anderzijds geen deel te dragen heeft van het ander passief.

8° Onhoudbaarheid der administratieve stelling.

De rechterlijke macht zal noodzakelijk orde dienen te brengen in deze onbegrijpelijke ontreding. De theoretische stelling allereerst dat de handelszaak een rechtspersoon is, wordt haast door niemand verkondigd. Wel meent de rechtsleer en de rechtspraak dat de handelszaak een rechtskundige algemeenheid (universalité juridique) vormt die een roerend karakter heeft.

Het artikel 21 der wet van 10 Augustus 1923 is onbegrijpelijk.

De uitbreiding tot de inbrengen in maat of vennootschap wordt weer gesteund op de rechtspersoonlijkheid der handelszaak.

De beperking van het passief is heelemaal in strijd met de toelichting in het memorie van toelichting en in het verslag der middensectie. Zij vindt wel een zekeren grond in de bewoording van het artikel; doch de toelichting verhindert een beperkende verklaring.

Terwijl enerzijds het begrip van het passief tot een minimum wordt herleid tegen de grondstellingen door den wetgever verkondigd, wordt anderzijds het gebied der wet verminderd tot de inbrengen en dit op grond der principiele grondstelling.

De vergelijkende waardeering van het reeds geminimaliseerde passief tusschen roerend en onroerend is louter fantazij. (2) THUYSBAERT.

(1) Het verslag van den Heer Pussemir.

(2) Sinds het opstellen dezer nota werden de registratierechten verhoogd. Over zelfde onderwerp wordt gerefereerd op de Wetenschappelijke Congressen. Deze omvangrijke studie zal in het Rechtskundig Tijdschrift worden overgedrukt.

VLAAMSCHE JURISTEN,

Gebruikt en verspreidt de Vlaamsche wetenschappelijke rechtsliteratuur.

Prof. M. A. KLUYSKENS: Beginselen van Burgerlijk Recht.

I. De Verbintenissen (2e druk).

II. De Erfenissen.

III. De Schenkingen en Testamenten.

Prof. M. N. GUNZBURG: Het Huwelijkscontract.

Prof. M. L. FREDERICO: Beginselen van het Belgische Handelsrecht. I en II.

Prof. M. P. BELLEFROID: Dictionnaire Français-Néerlandais des termes de droit (3e druk).

Mededeelingen

Tongeren, den 12 April 1932.

Geachte Redactie,

De tweede Kamer van het Hof van Verbreking heeft gisteren 11 dezer, na verslag van Raadsheer baron Verhaegen, en op eensluidend advies van den heer 1° Advocaat-Generaal Jottrand, een arrest gedragen dat de voorziening van den heer Procureur des Konings van Tongeren tegen het vonnis gepubliceerd in het nummer 16 van het R. W., kol. 284, heeft verworpen.

Het blijkt echter uit gezegd arrest dat het Hof de meening niet deelt der rechtbank van Tongeren, als zoude het dragen der hondenmedalie nog verplichtend zijn krachtens het K. B. van 29 October 1908 voor de dieren aangeworven vóór de afschaffing der fiscale taks, maar wel de zienswijze huldigt van den eersten rechter, (zie vonnis Politie rechtbank van Maeseyck, ibid., kol. 283), namelijk dat voor alle honden zonder onderscheid de verplichting eene medalie te dragen afgeschaft is geworden door de Wet van 22 Januari 1931.

Uw dw.,

J. A. INDEKEU, adv.

Bibliographie

LE COMPTE COURANT, René Piret. Brussel: Larier, en Parijs: Rousseau 1932. — De heer René Piret, referendaris bij de Koophandelsrechtbank te Brussel, brengt ons een volledige studie over de loopende rekening in het Belgisch en in het Frans recht. De wetgever heeft tot nu toe geen juridische teksten desaangaande uitgevaardigd. Het is de rechtspraak die stilaan op de verschillende bewerkingen der loopende rekening beginselen heeft toegepast.

De schrijver kon dan, beter dan wie ook, over de beginselen der rechtspraak een oordeel vellen, waar hij inderdaad de praktische gevallen voortdurend te behandelen heeft.

Aan de hand van de praktijk en ook van de rechtsleer onderzocht de schrijver den juridische aard van de loopende rekening en verder geeft hij de ontleding der juridische gevolgen ervan. Al zijn bewijsvoeringen zijn gestaafd door verzenningen naar rechtspraak en rechtsleer en het is die werkwijze die zijn boek in de praktijk zoo nuttig en onmisbaar zal maken. Daarenboven geeft hij de ontleding van de meest betwiste vonnissen en arresten, en drukt er onomwonden zijne meening over uit. In een tweede deel onderzoekt de schrijver de wetgeving en rechtspraak betreffende de loopende rekening in de verschillende landen: Chili, Argentinië, Portugal, Nederland, Duitsland, enz., en toetst ze aan onze rechtsleer.

En derde deel is gewijd aan de ontleding der theorie der opeenvolgende schuldvergelijkingen, vraagstuk waarover alle rechtbanken het lang nog niet eens zijn, en waar de feitelijke toestanden nog al te zeer de gegeven oplossingen hebben beïnvloed.

In een laatste deel behandelt de schrijver enkel verschillende bijzondere vraagstukken: het bestaan van meerdere loopende rekeningen tusschen twee partijen, de juridische gevolgen der hernieuwde overschrijving van onbetaalde handelseffekten, enz.

Om kort te gaan, dit lijvig boek is onmisbaar voor elkeen wien handelsrecht belang inboezemt. I. v. d. B.

Wetgeving

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL
TE ANTWERPEN

Dienstreglement. — Wijziging

ALBERT, Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, Heil.

Gelet op de wet van 22 Juli 1927; Herzien Onze besluiten van 1 September 1927 en van 17 December 1931;

Gezien de adviezen van den eersten voorzitter van het Hof van beroep te Brussel, van den procureur generaal bij dat Hof en van den voorzitter der rechtbank van koophandel te Antwerpen; Op voorstel van Onzen Minister van Justitie, Wij hebben besloten en Wij besluiten:

Eenig artikel. — Het dienstreglement voor de rechtbank van koophandel te Antwerpen is gewijzigd als volgt:

Bij artikel 1, de woorden « elf kamers » te vervangen door de woorden « twaalf kamers »; Bij artikel 2, de woorden « de laatste zes kamers houden zitting met één rechter » te vervangen door de woorden « de laatste zeven kamers houden zitting met één rechter »;

Bij artikel 3:

1° De derde alinea te doen luiden als volgt:

Woensdag . . . 2 u. 15 m. . . 3° kamer.

— . . . 2 u. 45 m. . . 5° —

— . . . 3 u. . . 8° —

— . . . 3 u. . . 12° —

) Kortgedingen.

2° Tusschen de 18° en 19° alinea de volgende tekst in te voegen:

12° kamer . . . Woensdag . . . 3 uur.

3° De 25° alinea te doen luiden als volgt:

Zaal E:

Woensdag . . . 3 uur . . . 12° kamer.

Vrijdag . . . 3 uur . . . 7° kamer.

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit. Gegeven te Brussel, den 25° Maart 1932.

Uitgever: Drukk. « Mercurius »

Best.: R. Van Cauteren

Korte Ridderstraat, 22, Antwerpen. — Tel.: 200.85